

Sõjaaegne ajakirjandusfoto Eestis

War-time press photo in Estonia

Tõnis Liibek,

fotoajaloolane

Juba Esimese maailmasõja ajal kasutati ajakirjandusfotot ulatuslikult propaganda eesmärkidel. Rindele saadeti fotograafe, kelle ülesandeks oli jäädvustada oma võitlejate kangelasikkust ja tehnilist üleolekut ning vaenlase materiaalseid ja moraalseid puudujääke. Ajakirjade sisu tsenseeriti ja foto sõnumit suunati mõjuvate pildiallkirjadega. Kujunesid välja kindlad pilditüübid ja klišeed (sõjatehnika, varemed, tühermaa). Juba tollase ajakirjandusfoto hulgas leidub arvukalt näiteid fotode retušeerimisest ja võltsimisest.¹ Kuna eestlased osalesid Esimeses maailmasõjas Tsaari-Venemaa koosseisus, siis varustasid Eestis ilmutavat ajakirjandust piltidega Venemaa väljaanded, samuti saatsid kohalikele toimetustele pildistus siitmailt pärit sõjamehed. Avaldatud ülesvõtetel on jäädvustatud argipäeva nii eesliinil kui tagalas. Üheks tuntumaks kohalikuks fotograafiks, kes jäädvustas selle sõja sündmusi võib pidada 1917. aastal traagiliselt hukkunud Johannes Pääsukest.

Olukord muutus Vabadussõja algusega. Kuigi kogu sõja jooksul polnud Eestil lahinguväljadel ühtegi ametlikku sõjapiltnikku, pildistasid sõjasündmusi mitmed tuntud Eesti fotograafid nagu vennad Johannes ja Peeter Parikas, Karl Akel, Johannes Niilus, Armin Lomp ja Taavet Poska. Tänu nendele on tollaseid sõjasündmusi üldjoontes küllaltki hästi jäädvustatud.²

Milliseid fotosid avaldati aga Teise maailmasõja ajal Eesti ajakirjanduses? Järgnevalt on seda lühidalt vaadeldud ajalehes Postimees ilmunud pildistuste põhjal. Tartus ilmuv Postimees oli üks väheseid laiema levikuga päevalehti, mis ilmus nii enne sõda, sõja ajal kui

¹ Vt nt Brigitte Hamann, *Der Erste Weltkrieg. Wahrheit und Lüge in Bildern und Texten*. München 2004.

² Tiit Noormets, *Fotograafid Vabadussõjas*. – Tuna, 2003: 1, 97–103.

Foto Karl Hintzer. Miiting Eesti vastuvõtmise puhul NSV Liidu koosseisu. Kõneleb Tartu linnapea K. Jalak. Tartu 07.08.1940. EFA 5.0-28107
Photo: Karl Hintzer. Public Rally to Celebrate Estonia's Acceptance into the USSR. Speaker: Mayor of Tartu K. Jalak. Tartu 07.08.1940. EFA 5.0-28107

Press photos were extensively used for propaganda purposes already in World War I. Photographers were being dispatched to the front to report on the heroism and technical superiority of own forces and on the material and moral collapse of the enemy. Articles were being censored and messages were amplified by modifying photo captions. Cliches (photos of military equipment, ruins, empty lands) became common. There are many examples already from that period where photos had been manipulated or forged.¹ Since in World War I, Estonia was part of Czarist Russia, local publications were supplied photos from Russia or from Estonian soldiers

¹ For example, see Brigitte Hamann, *Der Erste Weltkrieg. Wahrheit und Lüge in Bildern und Texten*. München 2004.

pärast sõda, võimaldades kõige paremini jälgida fotovaliku muutumist neil pöördelistel aastatel.

1939. aasta septembri alguses kajastasid Postimehe illustratsioonid Tartu näitust ja Pätsi külaskäiku Tartusse, Vanemuise teatri uut hoonet ja sarnast igapäevast. Alles septembri teisel nädalal ilmuvad ajalehte pildid saksa sõduritest ja sõjatehnikast, Poola linnadest ja mujal alanud sõjaga seonduvast. Valdavalt on seejuures tegemist saksa, vähesemal määral inglise ja prantsuse propagandafotodega.

Eesti jaoks algas Teine maailmasõda baaside lepingu ultimaatumiga 24. septembril. Sõlmitud lepingu alusel saabunud Punaarmee väeosade pildistamine oli kohalikele rangelt keelatud ning

who were fighting on the front. Most photos published in Estonian periodicals show the everyday life on the front and in the rear. One of the best-known photographers who covered the war in Estonia was Johannes Pääsuke who killed in tragic circumstances in 1917.

The situation changed with the start of the Liberation War. Although Estonia had no official war photographers throughout the war, the events were captured by several prominent photographers such as brothers Johannes and Peeter Parikas, Karl Akel, Johannes Niilus, Armin Lomp and Taavet Poska. Thanks to them, the photo stock of the Liberation War is relatively complete.²

² Tiit Noormets, *Photographers in the Liberation War*. – Tuna, 2003: 1, 97–103.

Tundmatu fotograaf. Saksa fašistlike okupatsioonivägede sissemarssimine Pärnusse. Pärnu 8.07.1941. EFA 0-172288
Unknown photographer. „Occupation Forces of Fascist Germany Marching into Pärnu.” Pärnu 8.07.1941. EFA 0-172288

sellest ei leidu pilte ka kohalikus ajakirjanduses. Järgnevatel kuudel avaldati Postimehes tavapäraseid pilte kohalikust eluolust ja üksikuid pilte sõjasündmustest kaugel rinnetel. Miski ei viita lähenevatele sündmustele, mis kulmineerusid 1940. aasta juunis võimupöörde ja riigi okupeerimisega. 1940. aasta 22. juunil tutvustati ajalehes juba uue Nõukogude-meelse valitsuse liikmete nägusid, töölisrõngkäiku ja vangide vabastamist. Järgnevatel nädalatel ilmuvad pildid esile kerkinud punapoliitikutest, rahvakoosolekutest, põllutöödest ja tööstusest. Ilmuvad pildid Pärnu rannahotellist, mis on muudetud tööliste puhkekoduks, Tartu sportlaste ja sõjaväelaste sõbralikust jalgpallivõistlusest punaarmeelestega, moest, kultuuritegelastest, tööeesrindlastest, valmistest, tutvustatakse vene kultuuri. Euroopas toimuvaid sõjasündmusi kajastatakse pildidel harva. Avaldatud piltide põhjal võib selle ajahetke elu Eestis pidada üsna idülliliseks. Võimu vahetumisest annavad aimu vaid pildid suurärimeestest, kelle musti tehinguid paljastatakse, ning tööpõlguritest. Veel 1940. aasta 18. juulil ilmub pidulik foto Pätsist, kes paar nädalat hiljem vahistatakse. 23. juulil ilmub teadaanne Eesti astumisest NSVLi ja esimene pilt Stalinist esikaanel. Miski ajakirjanduses ei viita aga ka edaspidi alanud terrorile. Septembri lõpus ilmub veel pilt Tartu pärmivabrikust, mis loodab saada suurt tellimust Venemaalt, pärast seda lõpetab leht rohkem kui pooleks aastaks ilmumise. Taas hakkas leht ilmuma alles 1941. aasta juuli keskpaigas, veidi varem, kui kogu Tartu oli sakslaste kätte langenud.

But what photos were published in the Estonian press during World War II? The overview below is based on photos printed in the Postimees daily since the Tartu-based paper was one of the few nationwide newspapers that was published in Estonia before, during and after WWII, enabling us to track changes in the choice of photos in these turbulent times.

At the beginning of September 1939, Postimees had covered an exhibition in Tartu, a visit of Konstantin Päts, the new building of Theatre Vanemuine and other ordinary activities. Later in September, the paper publishes the first photos of German soldiers, military equipment, Polish towns and other war-related issues. Most of these photos were propaganda produced in Germany, but some were received also from Britain and France.

For Estonia, World War II started with the Soviet ultimatum on military bases dated September 24. It was prohibited to photograph Red Army forces that were arriving in Estonia under the treaty which is why there were no photos of the event in the press. In the next few months, Postimees published mainly photos of local life and few war photos from distant fronts. Nothing seemed to indicate that Estonia was about to be engulfed in the turmoil that peaked in June 1940 with the coup and occupation. On June 22, 1940 there were already photos of members of the new pro-Soviet Estonian government, workers' protest rally and the release of prisoners. In the next few weeks, Postimees published

Taas ilmuma hakanud leht on vähe illustreeritud, avaldatakse üksikuid pilte õhitud Tartu sildadest, Tallinna vallutamisest, Punaarmee hävitustööst ja punaterrori ohvrite matustest. 1941. aasta lõpuks ilmub ajalehes kokku vaid ligi kümmekond pildistust, mille hulgas puuduvad ülesvõtted sündmustest rindel. Vaid pärast rünnakut Pearl Harborile ilmuvad detsembrilehes fotod jaapanlaste poolt uputatud USA sõjalaevast ja Jaapani kultuurist.

1942. aastal on Postimees juba rikkalikumalt illustreeritud. Küllaltki põhjalikult tutvustatakse riigi tööteenistustaste tegemisi, Eestit külastanud hitlerjugend'it, samuti igapäevast tagalaelu Eestis – kohalikke spordiüritusi, rahvapidusid, sõjaväe juhtkonna külaskäike, põllutöid, puude istutamist, elu laste suvekodus, võimlemispäevi ning tutvustatakse saksa kultuuri – filmikunsti, muusikat jne. Samuti kajastatakse pildidel jätkuvalt bolševike hävitustöö tagajärgi ja alanud ülesehitustööd,

photos of pro-Soviet politicians, public rallies, farming work and industry. Photos featured the Pärnu Beach Hotel that had been converted into workers' sanatorium, a friendly soccer game between local players and the Red Army, fashion, culture figures, heroic workers, elections and Russian culture. There were only a few photos of war that was raging in Europe. Based on the photos published at that time, life in Estonia was fairly idyllic. The only sign of new era were photos of businessmen whose shady deals were being exposed and of those ditching work. As late as July 18, Postimees publishes a festive photo of Päts, a few weeks before he was arrested. On July 23, there is a public announcement on Estonia's accession to the USSR and the first cover photo of Stalin. Nothing in the press speaks of terror that has begun. In late September, Postimees publishes a photo of Tartu Yeast Plant that hopes to get a large order from Russia. Then the publication is suspended for more

Foto P. Võrno. Mäksa naiskodukaitse liikmed külas ühes piirivalverügemendis. Tartumaa 6.05.1944. EFA 0-145343
Photo: P.Võrno. Female members of the Mäksa defence league visiting a border guard unit. Tartumaa. 6.05.1944. EFA 0-145343

Foto V. Taraševitš (TASS-i fotokroonika). Võitlused Narva pärast. Esimesed Nõukogude luurajad linna tänavail. Narva 3.08.1944. AM F 3988
Photo: V.Taraševitš (Photo Chronicles of TASS). Battles for Narva. The first Soviet army scouts on the city's streets. Narva 3.08.1944. AM F 3988

Foto P. Mazelev, S. Sutšatov (TASS-i fotokroonika). Sõjaväelased V.Vjurkov ja N. Golovan Nõukogude lipuga Pika Hermanni tornis. Tallinn 23.09.1944. Koosneb kahest fotost. AM F 3960

Photo: P. Mazelev, S. Sutšatov (Photo Chronicles of TASS). Military officers V.Vjurkov and N. Golovan with the Soviet flag on top of Long Hermann tower. Tallinn 23.09.1944. Consists of two photos. AM F 3960

ilmuvad pildid punaterrori ajal mõrvatute laipade väljakaevamistest, ümbermatmistest, mälestusmärkide avamisest jms. Ajalehe veergudele ilmuvad aina sagedamini ka pildid sõjatandritel. Näha võib saksa sõjamasinaid ja hävitatud vastase tehnikat, vangi langenud vaenlasi, sõjahaudu, haavatud sõdureid ning pilte kaugematel rinnetel toimuvast. Avaldatakse ülesvõtteid kindral-komissarist Karl Litzmannist ja omavalitsuse juhust Hjalmar Mäest.

1943. aastal on leht taas üsna hõredalt illustreeritud. Ajal, kui toimusid viimased lahingud Stalingradi all, ilmusid pildid elust Ungaris, kohalikest kunstinäitustest, malevõistlusest, spordist, leegionäride väljaõppest, puudevarumisest, hobusekasvatusest. Rindepiltidega luuakse mulje sakslaste edust Aafrikas, kui lüüasaamine selles piirkonnas oli juba praktiliselt toimunud. Endiselt on tavapärased propagandapildid Saksa sõduritest ja vaenlase purustatud sõjatehnikast. Samas võib näha pilte idarinde läbimatutest teedest, mille süüks pannakse suuresti sõjaline ebaedu. Ilmub pilte Hitlerist ja propagandafotosid natsionaalsotsialistlikust idüllist Saksamaal.

1944. aasta juulis, enne Sinimägede

Tundmatu fotograaf. Miiting Paides peale Eesti vabastamist Saksa okupatsioonist. [1944] EFA 26.0-32471

Unknown photographer. Public rally in Paide after Estonia's liberalisation from German occupation. [1944] EFA 26.0-32471

Foto O. Ignatoviš (TASS-i fotokroonika). „Vaprad võitlejad. Üheskoos võitlevad need tublid neli Nõukogude Liidu kangelast. Mitmesuguseid teid mööda, õilsa sõjamehe tööga, saavutasid neli sõpra-suurtükiväelast kõrge sõjalise kuulsuse. Fotol vasakult hüvaku: Nõukogude Liidu Kangelased Grigori Tšernõi, Kašagan D amangarajev, Grigori Varava ja Semen Volikov.” Foto ilmus Postimehes 19.01.1945. AM F 910

Photo: O. Ignatoviš (Photo Chronicles of TASS). „Brave fighters. These four Soviet heroes are bravely fighting side by side. By different ways and hard work, these four friends and artillery men received high military acclaim. On the photo, from left: Soviet Union heroes Grigori Tšernõi, Kašagan D amangarajev, Grigori Varava and Semen Volikov.” The photo was published in Postimees on 19.01.1945. AM F 910

than six months. Printing machines are switched on again in mid-July 1941, and soon after that Germans take control of Tartu.

After re-launch, there are very few photos published in the paper, mainly about bridges blown up in Tartu, the storming of Tallinn, Red Army's destruction work and funerals of Soviet terror victims. By the end of 1941 the newspaper publishes only about ten photos, neither of them from the actual front. After the Japan attacks Pearl Harbour, the daily publishes photos of a US warship sunk by the Japanese and about the Japanese culture

In 1942, Postimees already contains more photos. There are relatively in-depth reports of state affairs, visit of Hitlerjugend members to Estonia and daily life in rear in Estonia such as local sports events, public festivities, visits of military leaders, farming, tree-planting, life in children's summercamps, physical exercise days and German culture such as movies and music. Other photos show examples of destruction by Bolsheviks and re-building efforts, excavation and re-burial of bodies killed by the Soviets, opening of monuments, etc. With increasing frequency, the paper is publishing photos from

Foto J. Haldei (TASS-i fotokroonika). „Nõukogude luuraja teostab hitlerlaste käes olevate kvartalite vaatlust.” Budapest [jaanuar] 1945. AM F 806
 Photo: J. Haldei (Photo Chronicles of TASS). „Soviet spy monitoring an area controlled by Nazis.” Budapest [January] 1945. AM F 806

lahinguid tutvustatakse piltidel kultuurielu Vanemuises, sõdurite ravimist Pärnus, vene sõjavange, hobuste tõuaretust. Ka juba lahingute ajal leiab ajalehest rohkem pilte maaelust, kunstist, spordist ja loodusvaadetest kui reaalsetest rindesündmustest. Aina enam ilmub pilte rahumeelsest elanikkonnast oma tööde ja tegemiste juures, naistest ja lastest, mis eeldatavasti pidi mõjutama ka rindesõdurite lahingumoraali. Tundub, et augustis on ajalehetoimetusel tekkinud juba raskusi aktuaalsete piltide hankimisega, nõnda võib sel murrangulisel hetkel lehest leida kõige enam pilte põllutöödest. Ka muutub ajaleht augusti lõpus aina õhemaks, varem kuueleheküljeline ajaleht kahaneb kaheleheküljeliseks ning peatselt kaovad fotod peaaegu täielikult. Septembris ilmuvad veel pildid Harald Riipalust ja Alfons Rebasest ning 16. septembril viimane rindeteade *Führer*'i peakorteri, millele järgneb taas pikem paus ajalehe ilmutamises.

1945. aasta jaanuari alguses hakkab Postimees ilmuma Töörahva Saadikute Nõukogude häälekandjana. Esimesed avaldatud pildid on uusmaasaajatest, punaarmeeleaste perekondade varustamisest loomadega, metsatöödest, fašistide poolt mõrvatud nõukogude patriootide ümbermatmisest, Johannes Vares-Barbarusest, Leninist, Stalinist ja teistest N Liidu kangelastest, hitler-

fronts. There are images of German military vehicles and destruction of enemy's equipment, captured enemies, war-graves, injured soldiers and photos of things happening in distant fronts. There are also photos of General Karl Litzmann and Hjalmar Mäe, head of the Directorate of the Estonian Self-Administration.

In 1943 the number of photos in the daily had again dried up. Although the Battle of Stalingrad was at its peak, the paper was publishing photos of life in Hungary, local art exhibitions, chess contests and other sports, training of Estonian League members, gathering of firewood and horse-breeding. Photos from the front talk about the success of Germans in Africa, although by that time they had already been practically defeated. There are many propaganda photos of German troops and enemy's destroyed military equipment. Yet, there are also photos of the impenetrable roads on the Eastern Front that are claimed to have caused key problems in the war. There are photos of Hitler and propagandistic snapshots of idyllic features of Nazi Germany.

In July 1944, before the battles in Sini-mäed, the daily publishes photos on the topics of cultural life in Vanemuine, healing of soldiers in Pärnu, Russian

lastest sõjavangidest, sakslaste hävitustööst jne. Esialgu on ajaleht vähe illustreeritud, kuid aegamööda illustratsioonide arv kasvab ning hakkavad ilmuma tüüpilised pildid kultuuritegelastest, tööeesrindlastest ja tööstusest. Kuni sõja lõpuni ilmuvad üksikud pildid jätkuvatest lahingutest Euroopas. Mais avaldatakse pilte lahingutest ja purustustest Berliinis, 9. mail punalipust Riigipäeva hoonele ning mõne aja pärast pilte koonduslaagrite vangidest. Järgnevad pildid põllu- ja ülesehitustöödest nii Eestis kui mujal Nõukogude Liidus.

Kes aga olid sõja ajal avaldatud piltide autoriteks? Enamasti on avaldatud fotod ilma autori nimeta ning fotograafi on raske tuvastada. Sõltuvalt sellest, kes parajasti võimul oli, on välissünnimusi kajastavad pildid pärit kas propagandaagentuurilt TASS või Weltbild.³ Kohalikest piltnikest avaldas Postimees kõige rohkem Karl Hintzeri (Hinto) ülesvõtteid, kes oli aastatel 1941–1944 Postimehe ja Eesti Sõjakirjasaatjate Grupi fotograaf.⁴ Üksikuid fotosid pärineb samuti Postimehe toimetuses

³ Vt Georg Schmidt-Scheeder, Reporter der Hölle. Die Propaganda-Kompanien im 2. Weltkrieg. Erlebnis und Dokumentation. Stuttgart 1990.

⁴ Valdav enamus tema pildistustest säilib Herderi Instituudis Marburgis, vähesel määral ka Eesti Filmiarhiivis.

military prisoners and horse-breeding. When battles were already going on, there were still more photos of rural life, art, sports and nature than real reports from the front. The daily keeps publishing photos of peaceful population at their works and activities, women and children, aimed at boosting the spirits of soldiers fighting on the front. It seems that in August the newspaper office developed problems in acquiring actual photos which is why there were more photos of farming work in spite of turbulent times. The paper also became thinner towards the end of August, from six pages to only two, with photos disappearing almost entirely. In September, there were still photos of Harald Riipalu and Alfons Rebane published and on September 16 there was the final news from the front, from *Führer*'s head office, that was followed by another longer pause in publishing.

At the beginning of January 1945, Postimees is re-launched as the publication of the Soviet of Workers' Delegates. The first photos depict distribution of land, supply of families of Red Army fighters with animals, forest work, re-burial of Soviet patriots who had been murdered by Fascists, Johannes Vares-Barbarus, Lenin, Stalin, Soviet heroes, Nazi war prisoners, Germans' destruction, etc. At first, there are only a few photos in the paper, but over time, their number will increase and they show typical cultural figures, work heroes and manufacturing industry. Until the end of the war, a few photos also showed battles in Europe. In May there are photos of battles and destruction in Berlin, the red flag that was hoisted to the top of the Reichstag building on May 2, and, a little later, photos of prisoners of concentration camps. They were followed by photos of farming and rebuilding work in Estonia and elsewhere in the Soviet Union.

But who made the photos that were published during the war? Mainly, the photos were not attributed and it has been difficult to establish the authors. Depending on who was on power, the photos on foreign affairs were supplied either by TASS, the Soviet propaganda agency, or by Weltbild.³ Of local photographers, Postimees most often published photos of Karl Hintzer (Hinto) who in 1941–1944 was the photographer of Postimees and Estonian war

³ See Georg Schmidt-Scheeder, Reporter der Hölle. Die Propaganda-Kompanien im 2. Weltkrieg. Erlebnis und Dokumentation. Stuttgart 1990.

Tundmatu fotograaf (TASS-i fotokroonika). „Viimane tormijooks. Riigipäeva hoone ründamine.” Kuulub seeriasse: „Nõukogude Armeed võitluses ja õppustel”. Berliin [30.04.] 1945. Retušeeritud. AM F 1821 Unknown photographer (Photo Chronicles of TASS). „The last offense. Attacking the Reichstag building.” Belongs to the series: „Soviet Army in battle and exercises”. Berlin [30.04.] 1945. Retouched. AM F 1821

töötanud sõjakirjasaatjalt Karl Eermelt; leegioni rindefotograaf oli ka Donald Koppel.⁵ Rindefotomeestel pidi alati olema käepärast märkmik, kuhu nad otsekohe, kas enne või pärast pildistamist pidid märkima üles pildistatava iseloomustuse, paiga, ülesvõtte tähenduse jms.

Oluliselt erineva pildi sõjast kui ametlike fotograafide piltidelt saab vabakutseliste fotograafide pärandit vaadates. Parimaks näiteks on siin Eric Soovere pildid, kes on muu hulgas meenutanud, et sõja ajal oli eraviisiline fotografeerimine rangelt karistatav kas koonduslaagri või surmanuhtluse ähvardusel, kuna kardeti spionaaži.⁶

Arvukaid sõjaageid ülesvõtteid avaldasid lisaks Postimehele ka mitmed Eestis ilmunud pildiajakirjad, mille lehekülgedel anevab visuaalselt mõjusam vaade. 1940. aasta juunis ilmus viimane Nädal pildis (1936–1940) number, kus jäädvustati baltisakslaste lahkumist. 1941. aastal ilmus Pilt ja Sõna ning Sak-

correspondents' group.⁴ There are individual photos made by war correspondent Karl Eermelt who also worked in the newspaper; Estonian League's photographer on the front was Donald Koppel.⁵ War photographers were requested to write down, either before or right after a photo-shoot, the details, location, meaning, etc.

In comparison with official war photographs, the heritage of voluntary photographers paints a much different picture. The best examples here are photos made by Eric Soovere who has also recalled that during the war private photography was strictly punishable either by a concentration camp or death, since it was equaled with spying.⁶

In addition, several magazines in Estonia were publishing photographs from the war and offered a visually much

⁴ The majority of his photos are archived in the Herder Institute in Marburg, with a few preserved in the Estonian Film Archives.

⁵ See Peeter Linnap, War and Peace in the Estonian military photography. – Sirp, 17.05.2002.

⁶ Eric Soovere, With a Barrow and a Camera. Photos and Remarks from the Escape Route 1944–1949. Tallinn 1999.

sa okupatsiooni perioodil Eesti Pildileht (1943–1944). 1944. aastal hakkas ilmuma Fotoleht (1944–1946), mille esimeses numbris avaldati fotod Klooga koonduslaagrist. Kõik need pildilehed väärivad aga eraldi käsitlust.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vaadeldes Teise maailmasõja ajal Postimehes avaldatud fotosid saab küllaltki moonutatud pildi toimunud sündmustest. Kuid tänini võib nõustuda 1944. aasta suvel avaldatud arvamusega: *Hea pildireporter peab fototehniliste teadmiste kõrval oma ka ajakirjanduslikku pilku, et näha asjade tuuma ja omapära ning tunnetama lugeja huvipiire, ta peab omama julgust, leidlikkust ja inimesetundmist. Sageli aitab teda ainult kavalus, õigeaegne improviseerimine ja nn reporterinina.*⁷

⁷ S.S., Pilt kui sõnum ja päevauudis. – Postimees, 19.07.1944.

bigger picture than Postimees. The last issue of Nädal pildis (1936–1940) magazine was published in June 1940, covering the exodus of Baltic Germans. Magazine Pilt ja Sõna was published in 1941 and Eesti Pildileht was published during the German occupation (1943–1944). Fotoleht magazine was launched in 1944 (it stopped publishing in 1946) whose first issue showed photos of the concentration camp in Klooga. All these magazines deserve a separate analysis.

In conclusion, one may say that the photos published in Postimees during World War II give a fairly distorted picture of the reality. But one has to agree with the following thoughts that were published in the summer 1944: In addition to knowledge of photographic technology, a good photo reporter must also have an eye of a journalist so that he can see the essence and uniqueness of things and perceive the boundaries of readers' interest. He must be bold, smart and know how to communicate with people. Often, his best tools are creativity, quick improvisation and reporter's intuition.⁷

⁷ S.S., Image as a message and news item. – Postimees, 19.07.1944.

⁵ Vt Peeter Linnap, Sõda ja rahu Eesti militaarfotograafias. – Sirp, 17.05.2002.

⁶ Eric Soovere, Kõrva ja kaameraga. Pilte ja päevikulehti põgenemisteelt 1944–1949. Tallinn 1999.